

Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019

Gemeente Dalfsen
Oktober 2015

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 CO ₂ -neutraal in 2025, nog tien jaar te gaan!	3
1.2 Totstandkoming Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019	3
1.3 Leeswijzer	3
2. De basis voor een Duurzaam Dalfsen	4
2.1 Waarom CO ₂ -neutraal?	4
2.2 Landelijke ontwikkelingen	4
3. Duurzaam Dalfsen 2016-2019	6
3.1 Ambitie	6
3.2 Analyse energie: landelijk vs. Dalfsen	6
3.3 Routekaart naar een Duurzaam Dalfsen	7
3.4 Rol gemeente Dalfsen	8
3.5 Nieuwe Energie Noord-West Overijssel: basis voor Dalfser duurzaamheidsbeleid	9
3.6 Speerpunten Duurzaam Dalfsen	9
4. Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2017	11
4.1 Duurzaam (T)huis	11
4.2 Duurzaam Bedrijf	11
4.3 Duurzame Energie	12
4.4 Duurzame Mobiliteit	12
4.5 Voortgang	13
4.6 Sturing en meting	13
4.7 Communicatie	14
4.8 Financiering	15
Bijlage 1 Terugblik Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015	17
Bijlage 2 Projectenoverzicht	25

1. Inleiding

1.1 CO₂-neutraal in 2025, nog tien jaar te gaan!

Het is al weer 7 jaar geleden (december 2008) dat de raad van Dalfsen met het Meerjarenprogramma Klimaat en Duurzaamheid 2009-2012 de ambitie vaststelde om te streven naar een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025. Het betekent echter ook dat we nog tien jaar te gaan hebben om uitvoering te geven aan bovenstaande ambitie. Er wordt volop gewerkt aan een Duurzaam Dalfsen. Dit gaat met vallen en opstaan. De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet; het thema duurzaamheid is op de kaart gezet, we staan landelijk in the picture als duurzame gemeente, er zijn allerlei initiatieven op het gebied van duurzame energie ontstaan en bewoners en bedrijven hebben de handen ineen geslagen om middels coöperaties, stichtingen en verenigingen een bijdrage te leveren aan een Duurzaam Dalfsen. Echter, om de ambitie te behalen zullen we moeten versnellen en opschalen. Pilots worden omgezet in projecten waarin we grote slagen willen maken. Van het bereiken van de early adapters, moeten we naar het bereiken van de early majority en de late majority.

Met het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 zetten we een nieuwe stap richting een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025. De ambitie en uitgangspunten blijven gelijk. In de uitvoering verschuift de gemeente langzaam van trekker naar gelijkwaardige samenwerkingspartner. Dit heeft ook gevolgen voor de projecten waar we aan (mee)werken.

1.2 Totstandkoming Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019

Het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 is een optelling van alle projecten, samenwerkingen en initiatieven op het brede thema duurzaamheid die in Dalfsen lopen. Een Duurzaam Dalfsen kan alleen bereikt worden als met alle actoren wordt samengewerkt. Als basis voor het MJP Duurzaamheid hebben onder andere de woonafspraken met de provincie, speerpunten vanuit het Energieoverleg Overijsselse gemeenten, input vanuit de duurzame dorpen, de samenwerking in Noord-West Overijssel en de uitkomsten en discussies tijdens de workshop duurzame energie en landschappelijke inpassing van de UT op 22 september jl. gediend.

1.3 Leeswijzer

Het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 bestaat uit vier hoofdstukken en 2 bijlagen. Hoofdstuk 1 is de inleiding. In hoofdstuk 2 wordt teruggegaan naar de basis: waarom CO₂-neutraliteit nastreven en welke landelijke ontwikkelingen zijn er? In hoofdstuk 3 vindt u het hart van het Dalfser Duurzaamheidsbeleid. Het beschrijft de ambities, uitgangspunten en speerpunten voor het duurzaamheidsbeleid 2016-2019. Het uitvoeringsprogramma voor 2016 en 2017 volgt in hoofdstuk 4. Er is voor gekozen om een Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 met een doorlooptijd van vier jaar op te stellen en daaraan een uitvoeringsprogramma voor 2016-2017 te koppelen. Met het Uitvoeringsprogramma kan snel worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen, waarbij de routekaart en de ambities van de gemeente gelijk blijven. De nieuwe doorlooptijd van het Meerjarenprogramma sluit ook beter aan bij landelijke en provinciale termijnen. Bij het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 vindt u twee bijlagen. In bijlage 1 wordt een terugblik geboden om het Duurzaamheidsbeleid van de afgelopen twee jaar. In bijlage 2 vindt u het projectenboek voor 2016 en 2017.

2. De basis voor een Duurzaam Dalfsen

2.1 Waarom CO₂-neutraal?

In 2008 heeft de raad van Dalfsen de ambitie 'Een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025' vastgesteld. In 2011 is deze ambitie nogmaals bevestigd als uitgangspunt van het Dalfser duurzaamheidsbeleid. Het beperken van de CO₂-uitstoot in Nederland was ook een belangrijk uitgangspunt in de Klimaatzaak van Urgenda tegen de Nederlandse staat. Maar waarom streven we naar CO₂-neutraliteit?

CO₂ is een gas dat in de natuur voorkomt. Bomen en planten hebben een bepaalde hoeveelheid CO₂ nodig om te kunnen groeien. Echter, doordat wij fossiele brandstoffen verbranden komt er een grotere hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer dan door planten en bomen kan worden opgenomen. De atmosfeer werkt als een deken voor de aarde. Door de extra CO₂ houdt de atmosfeer meer warmte vast. Een mondiale temperatuurstijging heeft gevolgen voor natuur en mens. Door de CO₂-uitstoot te beperken kan een halt worden toegeroepen aan mondiale opwarming van de aarde. Deze opwarming is voor landen als Nederland een potentieel gevaar; overstromingen, droogtes, voedseltekorten, ziektes en verandering/verarming van de leefomgeving kan het gevolg zijn. Indien het lukt om in 2025 CO₂-neutraal te zijn, dan draagt dit in belangrijke mate bij aan het beschermen van onze directe leefomgeving.

Naast de uitstootproblematiek, moeten we ook tijdig inspelen op de eindigheid van fossiele energiedragers. Aardolie en aardgas gaan volgens de schattingen nog maximaal zo'n 150 tot 250 jaar mee. Met steenkool kunnen we op basis van de huidige verbruiken nog ongeveer 1000 jaar vooruit. Echter, als andere fossiele bronnen opraken, zal de vraag naar steenkool stijgen. Nog afgezien van nadelige gevolgen, zoals de aardebevingen in Groningen, is het van belang om nu al te kijken naar manieren waarop we onze energiebehoeften op een duurzame manier kunnen invullen.

Ook in Dalfsen sorteren we nu al voor op alternatieve en duurzame energiebronnen. Daarnaast moet energieverbruik zo veel mogelijk worden beperkt. Dalfsen werkt volgens de formule van de Trias Energetica. Daarbij zijn stap 1 en 2 onderling inwisselbaar. Ook de focus op duurzame energieopwekking kan soms leiden tot energiebesparing. Hoewel de focus ligt op energiebesparing, zet Dalfsen zowel in op energiebesparing als op duurzame energieopwekking. Te samen zorgen deze inspanningen ervoor dat het gebruik van fossiele brandstoffen zo veel mogelijk wordt beperkt.

2.2 Landelijke ontwikkelingen

Nationaal energiebeleid

In 2013 sloot het kabinet het SER-energieakkoord met onder meer werkgevers, vakbonden en milieuorganisaties. Eén van de doeleinden uit dit akkoord is 16% duurzame energieopwekking in 2023. Daarnaast wordt er extra ingezet op energiebesparing en zijn er strengere regels voor oudere vervuilende kolencentrales. Het akkoord levert 15.000 extra banen op en een lastenverlichting van €

900 miljoen. Daarnaast wil het Rijk op de langere termijn (2050) toe naar een volledig duurzame energievoorziening. Op dit moment wordt ongeveer 5%¹ van de totale energiebehoefte in Nederland duurzaam opgewekt. Op het huidige tempo is het onwaarschijnlijk dat het streven van het Rijk behaald wordt.

Klimaatzaak Urgenda vs. Staat

Op 24 juni 2015 deed de rechtbank in Den Haag een verrassende uitspraak. De rechtbank stelde Urgenda in het gelijk in haar betoog dat de Nederlandse Staat onvoldoende doet om het dreigende gevaar veroorzaakt door de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen te keren. De Staat moet ervoor zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen in 2020 ten minste 25% lager is dan in 1990. Op basis van het huidige beleid zal ten hoogste een vermindering van 17% worden bereikt. Dat is ruim onder de norm van 25% tot 40% die in de klimaatwetenschap en het internationale klimaatbeleid noodzakelijk wordt geacht voor de geïndustrialiseerde landen. Nederland heeft zich geïntermitterd aan diverse internationale afspraken om de CO₂-uitstoot terug te dringen en daarnaast stelt de rechtbank dat de Staat de rechtsplicht en de zorgplicht heeft om burgers te beschermen tegen een verslechtering van het leefmilieu. Het Rijk moet dus meer inspanningen leveren om CO₂-uitstoot te verminderen. Volgens de rechtbank zijn de kosten die hiermee gepaard gaan te dragen door het Rijk.

Gevolgen voor gemeenten?

Het kabinet heeft besloten dat ze in beroep gaat tegen de uitspraak van de rechtbank. Het kabinet vraagt zich vooral af of de rechtbank nu niet op de stoel van de politiek is gaan zitten. In de tussentijd moet het kabinet, vanwege de rechterlijke uitspraak, echter wel inspanningen leveren om concrete extra milieumaatregelen te nemen. Het is mogelijk dat deze maatregelen worden opgenomen in het SER-akkoord, dat is gesloten met een groot aantal maatschappelijke en publieke partners. Ook de VNG is partner in het SER-akkoord. Via de VNG zullen in dat geval ook gemeenten te maken krijgen met de uitvoering en uitwerking van extra maatregelen. Voor nu blijven de inspanningen van het kabinet vooral op het niveau van extra onderzoek. Gemeenten moeten de uitspraak in de beroepszaak afwachten.

Provincie Overijssel

De provincie Overijssel wil in 2023 20% en in 2030 30% hernieuwbare energie uit zon, wind, bodem en biomassa. Daarnaast heeft Overijssel de taakstelling om 85,5 MW aan windenergie te realiseren. Overijssel werkt samen met de gemeenten aan het realiseren van deze doeleinden. De afgelopen jaren werkte Dalfsen samen op de thema's zonne-energie, windenergie, verduurzaming bestaande bouw, energieneutraal renoveren, energieneutrale nieuwbouw, duurzaam bedrijf, asbest (aanvullen). Ook de komende jaren zal Dalfsen samenwerken met Overijssel aan een Duurzaam Dalfsen.

¹ http://klimaatmonitor.databank.nl/Jive?presel_code=hern_warmte&geolevel=nederland&geoittem=-1

3. Duurzaam Dalfsen 2016-2019

3.1 Ambitie

In het Raadsdocument 2014-2018 is nadrukkelijk aandacht gegeven aan het beleidsthema duurzaamheid. In het Raadsdocument 2014-2018 is gesteld dat de raadsambities uit het Meerjarenprogramma Duurzaamheid de komende raadsperiode onverminderd van kracht blijven. Duurzaamheid is en blijft een stevige economische pijler onder het Dalfser beleid. Dit betekent dat het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 uitgaat van de volgende ambitie:

Gemeente Dalfsen werkt gezamenlijk met alle inwoners, maatschappelijke organisaties, duurzame dorpen en bedrijven binnen haar grenzen toe naar een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025.

In het Meerjarenprogramma Klimaat en Duurzaamheid 2009-2012 zijn tussendoelen vastgelegd om te komen tot een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025. Om zicht te kunnen houden op onze einddoelstelling, blijven we ons richten op deze tussenstappen. Tot nu toe is het niet gelukt om de tussendoelen te behalen, maar we zijn wel goed op weg.

De tussendoelen zijn:

2015: CO₂-neutraliteit met de omvang van alle huishoudens (47,5 kton CO₂-besparing)

2020: CO₂-neutraliteit met de omvang van de gebouwde omgeving (120,9 kton CO₂-besparing)

2025: Een CO₂-neutraal Dalfsen (184,4 kton CO₂-besparing)

3.2 Analyse energie: landelijk vs. Dalfsen

In Dalfsen is de afgelopen jaren veel energie gestoken in het verminderen van de CO₂-uitstoot door projecten op te zetten op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking. Wat zijn de resultaten van deze inspanningen geweest en vooral, hoe staan we ervoor in vergelijking met de rest van Nederland? De Lokale Energie Etalage² geeft ons antwoord op deze vraag.

Energieverbruik landelijk vs. Dalfsen

In Nederland wordt zo'n 3.200 PJ aan energie verbruikt, dit betekent zo'n 190 GJ per inwoner. Volgens het CBS wordt in Nederland per persoon 9,9 ton CO₂ per jaar uitgestoten. In meerpersoonshuishoudens is de CO₂-uitstoot lager dan in eenpersoonshuishoudens. In Dalfsen hadden we op 1 januari 2015 27.677 inwoners. We hebben in 2014 178.300 ton CO₂ uitgestoten. Dit betekent een CO₂-uitstoot van 6,4 ton per persoon. In Dalfsen ligt de gemiddelde CO₂-uitstoot per persoon dus flink lager dan het landelijke gemiddelde.

<i>Energieverbruik per sector</i>	<i>Nederland</i>	<i>Dalfsen</i>
<i>Wonen</i>	24%	39%
<i>Diensten</i>	9%	9%
<i>Maatschappelijk Vastgoed</i>	5%	4%
<i>Mobiliteit</i>	24%	25%
<i>Industrie</i>	25%	10%
<i>Landbouw</i>	8%	7%

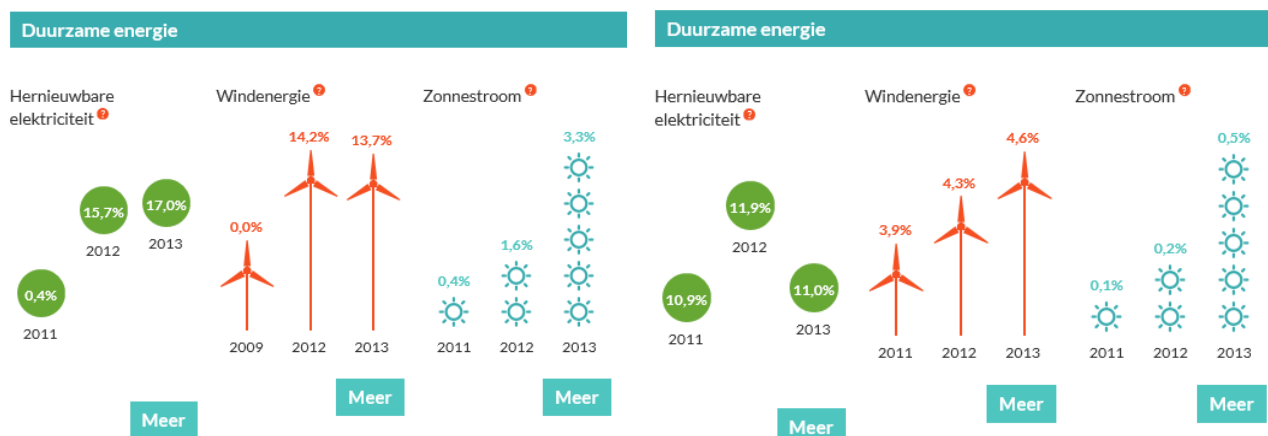
Wanneer we kijken naar de aandelen die de verschillende sectoren hebben in het energieverbruik, dan valt in Dalfsen de sector wonen op. Bijna 40% van het totale energieverbruik komt voor rekening van deze sector. Binnen de bestaande bouw zijn grote slagen te maken. De komende jaren zullen we

² www.lokaleenergieetalage.nl

dan ook volop op Duurzaam (T)huis blijven inzetten. In Dalfsen hebben we minder te maken met industrie, maar het bedrijfsleven in totaal levert ook een behoorlijk aandeel. In landelijke gemeenten is het percentage CO₂-uitstoot door mobiliteit vaak hoger dan in stedelijke gebieden. In Dalfsen valt dit mee, maar toch blijft verkeer en vervoer een aandachtspunt.

Duurzame energie landelijk vs. Dalfsen³

Dalfsen doet het goed op het gebied van duurzame energie. In Nederland wordt gemiddeld 5,1% van het elektraverbruik uit zon en wind opgewekt. In Dalfsen ligt dit percentage op 16%. Dit heeft onder andere te maken met de grote aantallen zonnepanelen in Dalfsen. De totale percentages duurzame elektriciteitsopwekking liggen op 17% voor Dalfsen tegenover 11% landelijk. Het gemiddelde aandeel duurzame energie op het totale verbruik in Nederland is 5%, in Dalfsen is dit 8,5%.⁴ Dit betekent dat Dalfsen landelijk gezien als voorlopergemeente geldt. Om CO₂-neutraal te worden, zullen we echter nog een flinke inspanning moeten leveren.

Duurzame energie in Dalfsen (2013)

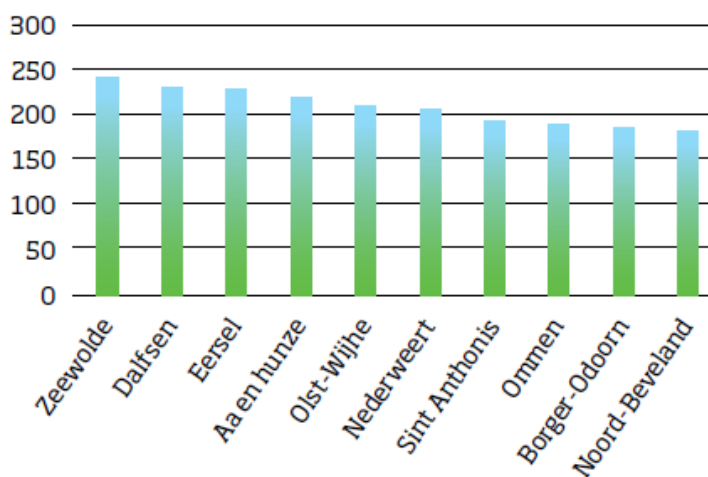
Duurzame energie in Nederland (2013)

Dalfsen in landelijke top van zonne-energie gemeenten

Dalfsen is de nummer 2 van Nederland wat betreft het aantal zonnepanelen per inwoner. Volgens onderzoek van Natuur en Milieu had Dalfsen in het eerste kwartaal van 2015 ruim 6,4 MW aan zonnepanelen geïnstalleerd. Dalfsen staat hiermee op de 25^e plek van Nederland op basis van het totale geïnstalleerde vermogen. Per bewoner is 232 Wp aan zonnepanelen beschikbaar. Dit betekent dat er voor elke inwoner van Dalfsen een zonnepaneel is. Vooral de laatste drie jaar is het aandeel zonne-energie in Dalfsen flink gestegen. Dalfsen staat qua groei dan ook op de 5^e plek van Nederland. Dalfsen onderscheidt zich als zonne-energiegemeente. Dalfsen heeft relatief veel laagbouw, koopwoningen en hogere inkomens. Dit maakt Dalfsen bij uitstek geschikt om zonne-energie te stimuleren. De afgelopen jaren hebben we dit al volop gedaan. Maar ook de komende jaren zullen zonne-energieprojecten blijvend gestimuleerd worden.

Grafiek 3: Geïnstalleerd vermogen per inwoner

Ranking gemeenten op basis van het geïnstalleerde vermogen aan PV-panelen in Wp per inwoner, 31 maart 2015

³ www.lokaleenergieetelage.nl

⁴ http://klimaatmonitor.databank.nl/Jive?presel_code=hern_warmte&geolevel=gemeente&geoittem=148

3.3 Routekaart naar een Duurzaam Dalfsen

In het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015 is een routekaart naar een CO₂-neutraal Dalfsen opgenomen. Ook in de periode 2016-2019 zullen we met deze routekaart blijven werken.

Jaar	Maatregel	Besparing
2015: CO₂-neutraliteit met de omvang van alle huishoudens (47,5 kton)	Energiebesparing huishoudens en bedrijven	19,1 kton
	Besparing hergebruik afval huishoudens (239 kg per inwoner)	6,6 kton
	Inzet houtige biomassa voor DE (3.600 m ³ hout)	1,6 kton
	GFT vergisting ROVA	0,5 kton
	Zonnepanelen (10 MW, ca. 8,3 ha)	5,1 kton
	4 windmolens a 2,5 MW	13,2 kton
	Warmtewinning (alle bronnen) individueel (ca. 100 woningen)	0,4 kton
	Grootschalige WKO-projecten	1,0 kton
TOTAAL		47,5 kton
2020: CO₂-neutraliteit met de omvang van de gebouwde omgeving (47,5 kton + 73,4 kton)	Energiebesparing huishoudens en bedrijven	45,0 kton
	Besparing hergebruik afval huishoudens (324 kg per inwoner)	8,9 kton
	Besparing hergebruik bedrijfsmatig afval	4,5 kton
	Inzet houtige biomassa voor DE (7.200 m ³ hout)	3,2 kton
	GFT vergisting ROVA	0,5 kton
	Biomassavergisting (ca. 80.000 ton mest)	7,1 kton
	Zonnepanelen (30 MW, ca. 25 ha)	15,3 kton
	4 windmolens a 2,5 MW	13,2 kton
	3 windmolens a 3 MW	11,9 kton
	Warmtewinning (alle bronnen) individueel (ca. 300 woningen)	1,3 kton
	Grootschalige WKO-projecten	1,5 kton
	Overige (nader in te vullen o.a. verkeer en vervoer)	8,5 kton
TOTAAL		120,9 kton
2025: een CO₂-neutraal Dalfsen (47,5 kton + 73,4 kton + 63,5 kton)	Energiebesparing huishoudens en bedrijven	61,9 kton
	Besparing hergebruik afval huishoudens (324 kg per inwoner)	8,9 kton
	Besparing hergebruik bedrijfsmatig afval	5,0 kton
	Inzet houtige biomassa voor DE (12.000 m ³ hout) ⁵	5,4 kton
	GFT vergisting ROVA	0,5 kton
	Biomassavergisting (ca. 120.000 ton mest)	10,7 kton
	Zonnepanelen (60 MW, ca. 50 ha)	30,6 kton
	4 windmolens a 2,5 MW	13,2 kton
	3 windmolens a 3 MW	11,9 kton
	Warmtewinning (alle bronnen) individueel (ca. 600 woningen)	2,5 kton
	Grootschalige WKO-projecten	2,0 kton
Overige (nader in te vullen o.a. verkeer en vervoer)	31,8 kton	
TOTAAL		184,4 kton

3.4 Rol gemeente Dalfsen

De afgelopen jaren hebben we drie transities binnen het energiebeleid gezien, waarbij vooral de laatste transitie ook in Dalfsen speelt:

- Van grijze naar groene energie
- Van centrale naar decentrale opwekking
- Van boven opgelegd naar zelforganisatie

De duurzame dorpen zijn het voorbeeld van deze transitie. Het heft wordt door deze initiatiefnemers in eigen hand genomen. Zo zal Nieuwleusen Synergie in 2017 het volledige beheer over eigen windmolens hebben en werkt Duurzaam Leefbaar Lemelerveld aan zonne-energie uit eigen achtertuin. In Dalfsen is Groen Gebogen actief om energiebesparing in de bestaande bouw te stimuleren en in Hoonhorst is een dorpsverwarming aangelegd. De duurzame dorpen nemen zelf het

⁵ Uitgaande van een volledige benutting van het oogstbaar houtpotentieel in Dalfsen, ca. 1500 ha bos, met aangroei van 8m³ per ha per jaar.

voortouw en de gemeente ondersteunt deze initiatieven daar waar gevraagd en noodzakelijk. Daar waar de markt nog niet het voortouw neemt, ligt een rol voor de gemeente als initiator en trekker. Ook het informeren van bewoners en bedrijven via het Energieloket blijft een belangrijke taak.

De gemeente als gids

We merken we door het grote aanbod van mogelijkheden, producten en diensten dat burgers moeite hebben om de juiste keuzes te maken of de juiste route te vinden. Hierin is een rol voor de gemeente weggelegd. Het Energieloket kan mensen verwijzen naar de juiste bedrijven en instanties of adviseren over duurzame energie en energiebesparing. Ook worden mensen geïnformeerd over de mogelijkheden die de gemeente, provincie en lokale initiatieven bieden en op welke wijze men hieraan deel kan nemen.

Scheppen van randvoorwaarden voor duurzame energie

Dalfsen wil CO₂-neutraal worden. Dat betekent dat er ruimte geboden moet worden aan duurzame energie (initiatieven). Soms moet hiervoor bestaand beleid gewijzigd worden. De gemeente heeft een belangrijke rol in het scheppen van de juiste randvoorwaarden en het verwijderen van belemmeringen voor duurzame energie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan niet-gebouwgebonden zonne-installaties.

Activeren van late majority en laggards

Dalfsen heeft op dit moment de innovators, early adopters en (een gedeelte van) de early majority met haar duurzaamheidsbeleid bereikt. Het bereiken van de bewoners en bedrijven die tot de groep van de late majority en de laggards⁶ behoren blijft een uitdaging. Wat zijn de triggers voor deze mensen om in actie te komen? Om CO₂-neutraal te kunnen worden, zal namelijk ook deze groep actief deel moeten nemen aan de duurzame projecten en kansen die voorbij komen. Dalfsen zet zich in om ook de groepen die zich nu nog niet zo met duurzaamheid bezig houden te bereiken en te activeren. Vraagcreatie is hierbij een belangrijke factor.

De gemeente als ondersteuner en adviseur

Hoewel Dalfsen zelf niet investeert in grootschalige duurzame energieopties, ondersteunt zij wel particuliere initiatiefnemers bij vraagstukken op dit gebied. Dalfsen beschikt over een groot netwerk om de juiste kennis te verzorgen aan de initiatiefnemer. Hierbij brengt de gemeente partijen bij elkaar, levert kennis en zorgt ervoor dat belemmeringen worden weggenomen. Waar mogelijk zal ook worden ingezet op het verkrijgen van financiering voor de diverse projecten.

3.5 Nieuwe Energie Noord-West Overijssel: basis voor Dalfser duurzaamheidsbeleid

Diverse onderzoeken van o.a. de Wageningen Universiteit en Universiteit Twente geven aan dat het behalen van de ambitie CO₂-neutraliteit in 2025 het meeste kans van slagen heeft op regionale (ofwel meso-) schaal. Vanaf 2012 werken we samen met Zwartewaterland, Steenwijkerland en Staphorst aan een energieneutrale regio binnen het programma Nieuwe Energie. Inmiddels is het samenwerkingsverband 2012-2015 met de ROVA en Rendo afgerond. Hoewel de projectopbrengsten wisselend zijn geweest, is door de betrokken wethouders/stuurgroepleden op 14 september 2014 aangegeven dat ze met een goed gevoel terug kijken op de samenwerking tussen de vier gemeenten. Daarom zijn dertien thema's en projecten geformuleerd waarop de gemeenten in 2016 en 2017 gaan samenwerken. De thema's waarop wordt samengewerkt zijn heel divers: energiebesparing en – opwekking in de bestaande bouw, monumenten en bij nieuwbouw, burgerparticipatie, energiebesparing bij bedrijven, asbest en duurzame energie, maar sluiten allen aan bij de speerpunten die de vier gemeenten bij hun duurzaamheidsbeleid hebben geformuleerd.

3.6 Speerpunten Duurzaam Dalfsen

Voor de periode 2016-2019 worden vier speerpunten voorgesteld. Binnen deze vier speerpunten ligt de focus van het Dalfser duurzaamheidsbeleid. De projecten die onder deze speerpunten worden uitgevoerd voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Het project is rendabel
- De gemeente heeft invloed op het project
- Het project levert een bijdrage aan CO₂-besparing en bewustwording.

⁶ Zie Bell Curve.

In voorgaande jaren was ook Gemeentelijke Duurzaamheid een speerpunt. Er is voor gekozen om dit speerpunt niet meer op te nemen. Inmiddels heeft de gemeente Dalfsen groene elektriciteit, is het gasverbruik groen door GroenGas certificaten van de ROVA, zijn zonnepanelen toegepast en zijn maatregelen genomen om de gemeentelijke gebouwen te verduurzamen. Maatregelen die voor de komende jaren op de planning staan, worden opgenomen binnen de reguliere onderhoudsbudgetten. Daarnaast wordt € 30.000,- van de huidige budgetten voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen gereserveerd om jaarlijks aan het begin van het stookseizoen de zwembaden met houtgestookte cv-ketels te kunnen opwarmen en wordt € 120.000,- van hetzelfde budget gereserveerd voor het vergaand verduurzamen van de Cichoreifabriek en de Witte Villa. Bij het beheer van de openbare ruimte wordt volop duurzaam en milieuvriendelijk gewerkt. Vanaf 2010 beschikt Dalfsen over niveau goud binnen de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Daarnaast heeft duurzaam inkopen een plek binnen het inkoopbeleid en wordt het verduurzamen van de dienstreizen van Dalfsen opgenomen binnen Duurzame Mobiliteit. Verduurzaming van de gemeentelijke organisatie wordt daarmee integraal opgepakt. Het is op dit moment niet noodzakelijk om hier een apart speerpunt van te maken. Wel blijft Dalfsen invulling geven aan haar voorbeeldfunctie binnen Duurzaam Dalfsen.

Speerpunten duurzaamheidsbeleid 2016-2020
--

1. Duurzaam (T)huis
2. Duurzaam Bedrijf
3. Duurzame Energie
4. Duurzame Mobiliteit

4. Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2017

Op basis van bovenstaande speerpunten, zullen in 2016 en 2017 een aantal projecten en activiteiten worden uitgevoerd. Samenwerking staat bij veel projecten centraal. Lokale initiatieven, bedrijven en de provincie zijn de belangrijkste partners binnen Duurzaam Dalfsen. Per speerpunt wordt hieronder kort beschreven welke activiteiten de komende twee jaar uitgevoerd zullen gaan worden.

4.1 Duurzaam (T)huis

Overijssel gaat verder met de Overijsselse Aanpak 2.1. De Overijsselse Aanpak 2.1 heeft tot doel om in de periode 2016-2019 45% van het woningbestand op label B te brengen en 1000 woningen energieneutraal te renoveren. Voor Dalfsen betekent dit dat er 1224 woningen naar label B moeten worden gebracht. Energieneutraal renoveren staat hoog op de agenda in Dalfsen. De positieve ervaringen die met de Proeftuin Energieneutraal Renoveren in Dalfsen zijn opgedaan, worden nu omgezet in een structurele inzet. Energieneutraal renoveren is nog redelijk kostbaar (ca. € 60.000 per woning). Wij zetten in op het stimuleren van energieneutraal renoveren via een projectmatige aanpak (schaalvergroting), waardoor energieneutraal renoveren voor meer mensen bereikbaar wordt. In de Woonafspraken met de provincie Overijssel is afgesproken dat tot 2020 minimaal 20 woningen energieneutraal gerenoveerd gaan worden. Om dit te bereiken wordt een stimuleringsregeling voor energieneutraal renoveren opgezet. Deze regeling is direct ten behoeve van de bewoners van de gerenoveerde woning. Voor de stimuleringsregeling is € 300.000,- beschikbaar. We hebben gemerkt dat de subsidie die binnen de Proeftuin Energieneutraal Renoveren is verstrekt een belangrijke trigger was voor bewoners om deel te nemen. Het Energieloket wordt voortgezet, hetzij als onderdeel van de gemeentelijke organisatie, hetzij buiten de deur. Er zijn marktpartijen die het Energieloket willen overnemen. Wij zien dit als kans, omdat op deze wijze een betere verbinding met marktpartijen kan worden gemaakt en het Energieloket nog meer in de samenleving wordt ingebed. Ook de wijkaanpakken binnen Duurzaam (T)huis laten we zo veel mogelijk door de Duurzame Dorpen en andere lokale initiatieven uitvoeren. Deze initiatieven hebben feeling met de doelgroep en hebben veel slagkracht. Denk hierbij aan Buurkracht van Groen Gebogen in Dalfsen. De gemeente ondersteunt deze initiatieven met advies en onkostenvergoedingen. Naast energieneutraal renoveren, is energiearmoede een speerpunt voor de komende periode. Samen met Ommen en Hardenberg zal in 2016 de Vechtdal Isolatiecampagne worden uitgevoerd, om huishoudens waar energiearmoede voorkomt te ondersteunen bij het isoleren van hun woning.

Binnen de samenwerking Nieuwe Energie NW-Overijssel zal aandacht worden geschonken aan energieneutrale nieuwbouw. O.a. door een raadsexkursie, kennisuitwisseling en het vastleggen van beleidsregels die energieneutrale nieuwbouw moeten stimuleren. Ook kijken we naar energiebesparing in de huursector. Samen met de woningcorporaties proberen we tot oplossingen te komen. Energiebesparing bij monumenten is vaak complexer en duurder dan bij andere woningen. In NW-Overijssel proberen we door kennisuitwisseling ook de eigenaren van monumenten te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woning. Tot slot zijn we van plan om voor asbestverwijdering bij particulieren een lobby richting de provincie op te zetten om gezamenlijk op te trekken bij het oplossen van deze problematiek. In 2024 moet alle asbest verwijderd zijn. We willen particulieren die asbestplaten in woning of schuren hebben, vooruitlopend op het wettelijke verbod in 2024, verleiden om deze platen te vervangen en hiervoor zonnepanelen te plaatsen. Hieronder vallen ook particulieren die nog voormalige agrarische schuren op hun erf hebben staan en nu niet in aanmerking komen voor de bestaande asbestregelingen voor bedrijven. De provincie heeft al aangegeven in het najaar van 2015 met een eerste voorstel voor een aanpak te komen.

4.2 Duurzaam Bedrijf

Dalfsen is voorlopergemeente op het gebied van asbestverwijdering van bedrijfsdaken. Samen met Steenwijkerland is Dalfsen pilotgemeente voor een asbestaanpak die in 2016 in heel Overijssel uitgerold gaat worden. Het Energiekenniscentrum uit Lemelerveld en de Energieadviseurs uit Dalfsen hebben opdracht gekregen om 25 bedrijven te bezoeken en te adviseren over asbestverwijdering. Beide bedrijven hebben kennis van de lokale markt en (subsidie)mogelijkheden. Ook wordt de

combinatie met energiebesparing gezocht. Bij succes wordt het project in 2016 over alle gemeenten uitgerold. Ook wordt met bureau Thorbecke een inventarisatie gemaakt van bedrijven waar mogelijk asbest zit. Ook deze bedrijven zullen in 2016 worden aangeschreven. In totaal zullen in Overijssel 250 bedrijven worden bezocht.

In 2016 zal het project Bewust Verlichten verder worden uitgevoerd. Bewust Verlichten is een project van de Regio Zwolle, waarbij wordt gewerkt aan het beperken van lichthinder. Voor 2016 staat het uitvoeringsplan van de Visie 'Licht in de openbare ruimte' op het programma. Hierbij zullen onder andere gesprekken met bedrijven worden gevoerd over hun verlichting.

De inspanningen op het gebied van energiebesparing bij bedrijven hebben tot nu toe nog niet de gewenste resultaten opgeleverd. In 2016 zal daarom een analyse worden gemaakt van de factoren die bedrijven kunnen triggeren om toch tot energiebesparende maatregelen over te gaan. Binnen de Energieregio Noord-West Overijssel wordt getracht een bottom-up aanpak voor bedrijven te ontwikkelen. Dit zal samen met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven gebeuren. Daarnaast worden koplopers in de regio geïnventariseerd en in de communicatie centraal gesteld. Binnen het Kennispunt Energie van de RUD zal het handhavende spoor nadrukkelijk worden opgepakt.

4.3 Duurzame Energie

Dalfsen heeft ervoor gekozen om zelf geen Lokaal Duurzaam Energie Bedrijf op te zetten of duurzame energieprojecten uit te voeren. Onze belangrijkste spelers op het gebied van duurzame energieprojecten zijn daarmee de duurzame dorpen. Van zonneprojecten tot wind en een duurzame dorpsverwarming. Wij denken dat de duurzame dorpen een belangrijk aandeel hebben in het bereiken van een Duurzaam Dalfsen. Binnen de Energieregio Noord-West Overijssel willen we initiatiefnemers in andere dorpen stimuleren om duurzaam dorp te worden, zodat duurzame energieprojecten op lokale schaal een vlucht krijgen. In juni 2017 moeten minimaal 3 dorpen in de regio duurzaam dorp zijn geworden. In Dalfsen zelf streven we ernaar om een duurzaam dorp initiatief in Oudleusen van de grond te krijgen. Dalfsen ondersteunt de duurzame dorpen bij duurzame energie initiatieven. Daarbij wordt gekeken naar de behoeften en vraag vanuit de duurzame dorpen.

Binnen de Energieregio worden ook de ontwikkelingen van kleine hoog rendement windmolens, warmtenetten, inzet van restwarmte, riothermie, monovergisting en kleine vergisters gevolgd. Hiertoe wordt een gezamenlijk digitaal kennisdossier opgebouwd. Daar waar mogelijkheden zijn om de uitrol van duurzame technieken te stimuleren wordt een project opgestart.

Dalfsen is een zonne-energiegemeente. Duurzame dorpen en andere initiatiefnemers vragen steeds vaker om ondersteuning bij de ontwikkeling en realisatie van grootschalige zonne-energie projecten. Vanuit het oogpunt van duurzame energieopwekking juichen we deze initiatieven toe. Er zitten echter nog wel een aantal haken en ogen aan de realisatie van de zonne-energie projecten, zoals landgebruik, bestemming van gronden, gebruiksfuncties, financiering, landschappelijke inpassing en maatschappelijke acceptatie. Samen met de initiatiefnemers zoeken we naar antwoorden op deze vragen en faciliteren en stimuleren we deze projecten. Binnen de Energieregio wordt speciale aandacht besteed aan zonneparken, zowel op daken als op alternatieve locaties. We streven ernaar zonneparken op alternatieve locaties mogelijk te maken, mits aan een goede landschappelijke inpassing wordt voldaan. We werken hierin samen met de provincie. Daarnaast wordt het collectief organiseren van zonne-energie op bedrijfsdaken gestimuleerd en willen we een set uitgangspunten ontwikkelen voor een actieve inzet op zongericht bouwen in de adviserings- en vergunningsfase.

4.4 Duurzame Mobiliteit

Duurzame Mobiliteit is het vierde en laatste speerpunt. De afgelopen twee jaar is gebleken dat het moeilijk is om resultaat te behalen op dit speerpunt, terwijl verkeer en vervoer een aanzienlijk deel van de totale CO₂-uitstoot in Dalfsen voor z'n rekening neemt. Het eerste aandachtspunt in Dalfsen is het eigen gemeentelijke wagenpark. De voorbereidingen hiervoor worden in 2016 gestart. Ook de buitendienst kijkt bij vervanging van een aantal voertuigen nadrukkelijk naar elektrische of andere duurzame alternatieven. Doel is om uiteindelijk alle dienstreizen van de medewerkers van de gemeente Dalfsen op een duurzame manier uit te voeren.

Het tweede aandachtspunt is het verduurzamen van de vervoersbewegingen van inwoners, bedrijven en anderen in Dalfsen. In het GVVP wordt daarom uitgebreid aandacht gegeven aan duurzame mobiliteit. Mobiliteitsmanagement (minder autokilometers door alternatieven aantrekkelijker te maken) zal hierbij centraal staan. De opkomst van elektrisch rijden, het nieuwe werken, online winkelen, autodelen en elektrische fietsen worden als aandachtspunten meegenomen. Waar mogelijk wordt duurzame mobiliteit in de communicatie meegenomen.

Projectenboek

In bijlage 2 vindt u een schematisch overzicht van alle projecten en activiteiten die voor 2016-2017 op de planning staan.

4.5 Voortgang

De voortgangsrapportages Duurzaamheidsbeleid zullen ook met het nieuwe Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 tweemaal per jaar ter informatie aan de raad worden aangeboden. Ook wordt jaarlijks een CO₂-scan ter informatie aan de raad aangeboden.

4.6 Sturing en meting

Meerjarig doel

Het duurzaamheidsbeleid, vormgegeven met het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 heeft tot doel: **Een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025.**

Voor Dalfsen betekent dit dat alle bewoners, bedrijven en verkeer en vervoer in Dalfsen jaarlijks niet meer energie gebruiken dan dat duurzaam wordt opgewekt. Dit kan ook betekenen dat er wel enige CO₂-uitstoot is, maar dat dit binnen de gemeentegrenzen wordt gecompenseerd door duurzame opwekking.

Beoogd resultaat per jaar

In het Meerjarenprogramma Klimaat en Duurzaamheid 2009-2012 zijn een aantal tussenstappen benoemd op de route naar een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025.

- 2010: een CO₂-neutrale gemeentelijke organisatie
- 2015: CO₂-neutraliteit met de omvang van het energieverbruik van alle huishoudens
- 2020: CO₂-neutraliteit met de omvang van de volledige gebouwde omgeving
- 2025: een volledig CO₂-neutraal Dalfsen

Beoogd resultaat Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2020

Binnen het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2020 zal gestuurd worden op de doelstelling voor 2020, CO₂-neutraliteit met de omvang van de volledige gebouwde omgeving. Dit betekent een besparingsdoelstelling van 120,9 kton CO₂.

Meetwijze

Indicator	Bron	Nulmeting	2016	2017	2018	2019	2020
Absolute CO ₂ -uitstoot (in kton)	Energie in Beeld	184,4 (2009)	173,0	167,0	161,0	153,0	143,6
CO ₂ -besparing duurzaamheidsprojecten (in kton)	Rekenen met Energie	0,0 (2009)	50,0	57,0	65,0	72,0	80,1
Ranking op Lokale Duurzaamheidsmeter	VNG International	59 (2009) 24 (2014)	20	20	15	15	15

4.7 Communicatie

In 2014 is het logo en de huisstijl van Duurzaam Dalfsen opgefrist. Een nieuw groen logo en een bijpassende vormgeving. Om het nieuwe logo breed bekend te maken is in 2014 ook de brochure Duurzaam Dalfsen, samenwerken aan een zonnige toekomst, huis-aan-huis verspreid in de gemeente Dalfsen. Communicatie vindt binnen Duurzaam Dalfsen

meestal op projectniveau plaats. Door het nieuwe logo werken we aan herkenbaar van onze uitingen en het uitdragen van de ambitie 'Een CO2-neutrale gemeente in 2025'.

Uitgangspunten

Uitgangspunten voor de communicatie binnen Duurzaam Dalfsen zijn:

- Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties worden actief geïnformeerd over de mogelijkheden die Duurzaam Dalfsen hen biedt.
- Alle actoren in de Dalfser samenleving zijn partners in het realiseren van een Duurzaam Dalfsen.
- Als gemeente zijn we trots op de projecten die binnen Duurzaam Dalfsen tot stand komen en dat willen we uitdragen.

Communicatiedoelgroepen

In dit communicatieplan worden verschillende doelgroepen onderscheiden:

Direct betrokken partijen: <ul style="list-style-type: none">• Bewoners<ul style="list-style-type: none">○ Jongeren○ Ouderen• Bedrijven• Maatschappelijke organisaties• Gemeentelijke organisatie• Gemeenteraad• College	Indirect betrokken partijen: <ul style="list-style-type: none">• Provincie Overijssel• Gemeenten in Overijssel• Pers• Overige actoren (bijv. bedrijven of organisaties buiten Dalfsen die een bijdrage kunnen leveren)
--	---

Communicatiedoelstelling

De communicatiedoelstelling van Duurzaam Dalfsen kan als volgt worden geformuleerd:

Het actief informeren en activeren van de doelgroepen in Dalfsen (en daarbuiten) over de doelstellingen, projecten en resultaten van Duurzaam Dalfsen.

Subdoelstellingen:

- Bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties hebben inzicht in de mogelijkheden die Duurzaam Dalfsen hen biedt.
- Bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties worden geactiveerd om zelf te acteren op het gebied van duurzaamheid.
- Duurzaam Dalfsen staat op de kaart als duurzame koploper in Overijssel en daarbuiten.

Strategie en boodschap

Strategie

1. *Tijdig, correct en transparant.* De communicatie rondom Duurzaam Dalfsen is tijdig, correct en transparant. Informatie moet betrouwbaar zijn.
2. *Verfrissende en activerende inslag.* Het is belangrijk dat de communicatie een verfrissende en activerende inslag heeft. Duurzaamheid is een enorme hype en daarin ligt ook net de valkuil van het betreffende thema. Mensen hebben zowat alles al wel gezien en hebben alleen nog aandacht voor iets dat op een nieuwe en verfrissende manier wordt gebracht. Vormgeving speelt hier een grote rol in, maar ook de media die gebruikt worden en de manier waarop deze media gebruikt worden.
3. *Dosering, maar ook blijvende aandacht.* Duurzaam Dalfsen heeft in het verleden te maken gehad met een overkill aan communicatie-uitingen, waardoor er een bepaalde verzadiging en 'duurzaam-moeheid' optrad. Een herhaling van deze valkuil moet voorkomen worden door communicatie-uitingen op juiste wijze te doseren. Er dient echter wel blijvende aandacht voor Duurzaam Dalfsen en de bijbehorende projecten te zijn.
4. *Digitaal waar mogelijk, hard-copy waar noodzakelijk.* Digitaal is duurzaam. Daarom proberen we zo veel mogelijk digitaal te communiceren. Er zijn echter doelgroepen die minder makkelijk hun weg op het internet kunnen vinden. Daarom geldt tegelijkertijd ook dat we hard-copy communicatiemiddelen gebruiken daar waar noodzakelijk.

Boodschap

De centrale boodschap van de communicatie rondom Duurzaam Dalfsen is:

Iedereen kan een bijdrage leveren aan een Duurzaam Dalfsen

- Kom ook in actie!
- Samenwerking staat centraal
- Samen zijn we trots op Duurzaam Dalfsen

Middelen

Duurzaam Dalfsen heeft een breed scala aan communicatiemiddelen en -mogelijkheden tot de beschikking. Op projectbasis zal worden bepaald welke communicatiemiddelen ingezet worden. De communicatiemiddelen die we kunnen inzetten zijn o.a.:

- Energieloket
- Website: www.duurzaamdsz.nl
- Facebookpagina van Duurzaam Dalfsen: www.facebook.nl/duurzaamdalfsen
- Persberichten
- Artikelen in Kernpunten
- Twitterberichten
- Folders
- Gadgets
- Posters
- Gemeentegids

Activiteiten

Daar waar mogelijk en aansluitend bij het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 zal Dalfsen meedoen aan activiteiten binnen de natuur- en milieu-educatie (NME). Hieronder valt o.a. deelname aan de Nacht van de Nacht, de Nationale Duurzame Huizenroute en de Dag van de Duurzaamheid.

4.8 Financiering

Om op een juiste manier uitvoering te kunnen geven aan het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2016-2019 is aanvullende financiering nodig. Deze financiering is bestemd voor de projecten en activiteiten die in 2016 en 2017 uitgevoerd zullen worden.

In de Voorjaarsnota 2016 zal een voorstel worden opgenomen om het duurzaamheidsbeleid als een structurele post op te nemen in de begroting vanaf 2018. Mede gezien het belang dat zowel raad als college aan het duurzaamheidsbeleid hechten en de lange duur van de activiteiten (tot 2025), is het gerechtvaardigd om de kosten voor het duurzaamheidsbeleid binnen de begroting onder te brengen.

Projectfinanciering 2016 en 2017

Speerpunt	2016	2017	Toelichting
Duurzaam (T)huis	€ 15.000,-	€ 15.000,-	Voor 2016 t/m 2019 ontvangt de gemeente een jaarlijkse cofinanciering voor Duurzaam (T)huis van € 15.000,- van de provincie Overijssel
Stimuleringsregeling Energieneutraal Renoveren	€ 300.000,-		Deze gelden worden ingezet om energieneutraal renoveren (à la Energiesprong) te stimuleren.
Duurzaam Bedrijf	€ 15.000,-	€ 15.000,-	Deze gelden worden ingezet voor de uitvoering van o.a. de bottom-up aanpak binnen de regio Nieuwe Energie
Duurzame Energie / Duurzame Dorpen	€ 50.000,-	€ 50.000,-	Advies en uitvoeringskosten voor de diverse projecten
Duurzame Mobiliteit	€ 15.000,-	€ 15.000,-	Deze gelden worden voornamelijk ingezet voor het verduurzamen van de dienstreizen.
<i>Houtcv-ketel voor zwembaden De Meule en Gerner</i>	€ 15.000,-	€ 15.000,-	<i>Deze gelden zijn reeds gereserveerd binnen het MJP 2014-2015, deze gelden worden meegenomen naar 2016 en 2017.</i>
<i>Verduurzaming de Cichoreifabriek en de Witte Villa</i>	€ 120.000,-		<i>Deze gelden zijn reeds gereserveerd binnen het MJP 2014-2015, deze gelden worden meegenomen naar 2016.</i>
Communicatie / NME	€ 5.000,-	€ 5.000,-	Kosten o.a. voor de Nacht van Nacht, folders enz.

Totaal	€ 400.000,-	€ 100.000,-	
---------------	--------------------	--------------------	--

De stand van de reserve milieu is, na het vrijvallen van de huidige claims op duurzaamheid, per 31 december 2015 € 660.000,-. De claims voor de zwembaden en de Cichoreifabriek en de Witte Villa (€ 150.000,-) blijven staan. Voor overige projecten is dan nog een restbedrag van € 510.000,- beschikbaar. Voorgesteld wordt om € 500.000,- in te zetten voor het realiseren van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2017. Dit bedrag kan volledig ten laste komen van de reserve Milieu.

Bijlage 1 Terugblik Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015

Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015

Het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015 is in december 2013 door de raad vastgesteld. Binnen het Meerjarenprogramma is gekozen voor een meer faciliterende en ondersteunende rol voor de gemeente. Deze herpositionering heeft zijn vruchten afgeworpen, doordat een meervoud aan inzet door externe actoren is bereikt. Een grote groep bedrijven en inwoners van Dalfsen heeft zich de afgelopen jaren hard gemaakt voor een duurzaam Dalfsen. Door krachten te bundelen en daar waar nodig te ondersteunen en te faciliteren is een beweging richting 2025 in gang gezet. Het Meerjarenprogramma heeft 5 speerpunten:

Speerpunten duurzaamheidsbeleid 2014-2015

1. Duurzaam (T)huis
2. Duurzaam Bedrijf
3. Duurzame Energie
4. Duurzame Mobiliteit
5. Gemeentelijke duurzaamheid

Nieuw was het speerpunt duurzame mobiliteit. Binnen het Meerjarenprogramma Duurzaamheid zijn 13 inhoudelijke projecten uitgevoerd. Hieronder wordt per project aangegeven welke acties zijn ondernomen.

1. Verduurzaming gemeentelijke gebouwen

In de Voorjaarsnota 2013 heeft de raad aangegeven graag de mogelijkheden te laten onderzoeken voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen. Voorwaarden hierbij waren dat de gebouwen in gemeentelijk eigendom blijven en de terugverdientijd van de maatregel maximaal 15 jaar bedraagt. Grontmij en Arcadis hebben in 2014 een aantal uitgebreide onderzoeken uitgevoerd naar de mogelijkheden om het gemeentelijke vastgoed te verduurzamen. Helaas zijn de mogelijkheden die hieruit zijn voortgekomen niet zo ruim als van te voren gedacht. De volgende maatregelen zijn inmiddels getroffen of worden in 2016/2017 uitgevoerd: de installatie van een energiemanagementsysteem en een vitaliser in het gemeentehuis, onderzoek naar een warmteterugwinsysteem in 't Olde Gemientehuis en Kulturhus de Mozaïek, het toepassen van EPDM-dakbedekking met geïntegreerde zonnepanelen op de gemeentewerf van Lemelerveld, de vervanging van de pompen en een aantal lamellen van de afdekdekens van zwembad Gerner, het installeren van nieuwe afdekdekens bij zwembad De Meule, de huur van een mobiele houtgestookte Cv-installatie om de beide zwembaden aan het begin van het seizoen op te warmen, het plaatsen van zonnepanelen en een luchtwarmtepomp op en in het beheerdersgebouw van begraafplaats Nieuwleusen en het vergaand verduurzamen van de Witte Villa en de voormalige Cichoreifabriek.

2. Activiteiten Natuur en Milieu Educatie

Begin 2014 is de brochure Duurzaam Dalfsen, samenwerken aan een zonnige toekomst, huis-aan-huis verspreid in de gemeente Dalfsen. In deze brochure is stilgestaan bij een aantal landmark projecten en lopende acties waarbij mensen konden aansluiten. Gezien de reacties is de brochure goed gelezen. Het doel van de brochure was informeren en handelingsperspectief bieden. Tegelijkertijd is in het voorjaar van 2014 naast de website van het Energieloket een Facebook pagina voor Duurzaam Dalfsen geopend. Zowel in 2014 als in 2015 is Dalfsen partner van de Nacht van de Nacht. In 2014 hebben 179 bezoekers genoten van de nachtwandeling bij de Boskamp. In 2015 staat de Nacht van de Nacht voor 24 oktober op de agenda. Om bewoners bewust te maken van de mogelijkheden van zonne-energie op eigen dak is in 2013 de Zonnekaart gelanceerd. Begin 2014 is hier de leveranciersmodule aan toe gevoegd. Inwoners van Dalfsen kunnen nu gelijk doorklikken naar een lokale leverancier en een offerte voor zonnepanelen aanvragen.

3. Duurzaam (T)huis

Overijsselse Aanpak 2.0

De gemeente Dalfsen heeft in 2014 en 2015 met de provincie Overijssel en gemeenten in West-Overijssel samengewerkt aan het verduurzamen van de bestaande bouw. Deze samenwerking is erg succesvol gebleken. De Duurzaamheidspremie en de Duurzaamheidslening hebben een flinke boost gegeven aan Duurzaam (T)huis. Eind juni 2015 is het bestaande programma beëindigd. Ook is eind juli bekend geworden, dat er onvoldoende budget was om de duurzaamheidslening tot eind van 2015 voort te zetten. Overijssel is voornemens om de Overijsselse Aanpak voort te zetten. In september 2015 zijn gesprekken gevoerd met alle gemeenten over de voortzetting van de Energieloketten. Dalfsen heeft aangegeven extra te willen investeren in de bestrijding van energiearmoede en het stimuleren van energieneutraal renoveren.

VNG Ondersteuningsgelden

De VNG heeft in 2013 mede het SER Energieakkoord ondertekend. De VNG heeft vervolgens besloten om alle gemeenten in regioverband te ondersteunen bij het opzetten van energieloketten. Overijssel is hierin koploper. Daarom is besloten om in Overijssel de gelden in te zetten voor de doorontwikkeling van de energieloketten. In West-Overijssel zijn de gemeenten aan de slag gegaan met een klantvolgsysteem, big data, enz. Diverse taakgroepen zijn bezig met het uitwerken van de plannen. In 2016 moeten de gelden uitgegeven zijn.

Energieloket

Het gezamenlijke digitale Energieloket van Staphorst, Dalfsen en Zwartewaterland wordt goed bezocht. Tussen januari 2014 en juli 2015 heeft de website 11.692 unieke bezoekers gehad. Dit betekent dat er maandelijks 615 unieke bezoekers de website bekijken. Bezoeken aan de balie in het gemeentehuis zijn minder veelvuldig, slechts 20 bezoeken in 2014 en 10 in de eerste helft van 2015. We blijven echter de mogelijkheid houden voor bezoekers die minder goed hun weg in de digitale wereld kunnen vinden. Telefonisch is het Energieloket regelmatig geconsulteerd. De meeste vragen gaan over de beschikbare financiële regelingen.

Duurzaamheidspremie en Duurzaamheidslening

Tussen juli 2012 en januari 2015 zijn in totaal 496 aanvragen gedaan voor de duurzaamheidspremie, waarvan er 395 zijn toegekend. Het totale premiebedrag bedroeg € 159.450,-. Het merendeel van de premies zijn aangevraagd voor spouwmuur- en gevelisolatie. Dalfsen neemt de 5e plek van Overijssel in wat betreft het aantal toegekende premies ten opzichte van het aantal koopwoningen.

Met ingang van 20 augustus 2015 was het niet langer mogelijk om een duurzaamheidslening bij de provincie Overijssel aan te vragen, vanwege uitputting van het budget. Naar alle waarschijnlijkheid wordt in 2016 de duurzaamheidslening weer opengesteld. Ook in Dalfsen is de duurzaamheidslening populair. In totaal zijn tussen juli 2012 en januari 2015 67 leningen aangevraagd met een totale omvang van € 573.413,-. Dalfsen neemt de 7e plek van Overijssel in wat betreft het aantal aangevraagde leningen ten opzichte van het aantal koopwoningen. Opvallend is het hoge aantal aanvragen voor zonnepanelen.

Helaas is het door problemen bij de provincie Overijssel niet mogelijk om recentere cijfers te presenteren.

Wijkaanpakken

Dalfsen laat de verduurzaming van de bestaande bouw, conform afspraken met de provincie, steeds meer over aan de markt. Dalfsen heeft de afgelopen jaren marktinitiatieven wel ondersteund. Diverse duurzame dorpen hebben de handschoen opgepakt om wijkaanpakken te organiseren. Nieuwleusen Synergie heeft een Energybattle georganiseerd en stimuleert bewoners middels de taakgroep Duurzaam Energiegebruik tot het nemen van energiebesparende maatregelen. In Hoonhorst is in oktober 2014 gestart met Buurkracht. Buurkracht gaat uit van vraagstimulering, waarbij de aanbodkant vanzelf tot stand komt. Er is gewerkt met een bewonersavond, warmtebeelden en de organisatie van een collectieve vraag. Vijf bewoners hebben uiteindelijk vloerisolatie aangebracht. In oktober 2015 is ook Groen Gebogen in Dalfsen gestart met Buurkracht.

4. Duurzame nieuwbouw/bewonersbegeleiding

Duurzaam en energieneutraal bouwen begint steeds meer gemeengoed te worden in de gemeente Dalfsen. In 2014 werden de eerste energieneutrale nieuwbouwwoningen opgeleverd. Inmiddels zijn er

al meer dan 75 duurzame woningen gerealiseerd in Dalfsen. Het merendeel hiervan is energieneutraal of zelfs energieleverend. De subsidie duurzame nieuwbouw is een succes gebleken. Met het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015 is € 100.000,- beschikbaar gesteld voor de subsidie duurzame nieuwbouw. Op 7 april 2014 was dit bedrag uitgeput. In mei 2014 is opnieuw € 250.000,- beschikbaar gesteld voor de subsidieregeling. Ook dit bedrag was in augustus 2015 uitgeput. In totaal hebben 75 woningen een subsidie duurzame nieuwbouw ontvangen. Wij gaan er van uit dat de subsidieregeling duurzame nieuwbouw net dat extra zetje aan de markt heeft gegeven om, vooruitlopend op 2020, nu al energieneutrale concepten te ontwikkelen. Op dit moment kunnen meerdere bouwbedrijven energieneutrale woningen aanbieden. Dalfsen heeft in 2014 en 2015 drie open dagen voor duurzame demowoningen georganiseerd. De laatste twee keer is aansluiting gezocht bij de Nationale Duurzame Huizenroute. Bezoekers kwamen overal vandaan, Den Haag, Utrecht, Amersfoort en zelfs Polen. Sommige bewoners hebben meer dan 100 bezoekers gehad. Ook bedrijven hebben zich gepresenteerd tijdens de open dagen. De reacties vanuit het bedrijfsleven waren positief, er zijn veel goede contacten met toekomstige klanten opgedaan. Opvallend is dat de bezoekers tijdens de eerste dag nog vooral nieuwsgierig waren, maar later veelal zelf ook concrete bouwplannen hadden. In 2014 en 2015 is geen individuele bewonersbegeleiding geweest. Uit de praktijk is gebleken dat de meeste vragen het beste direct door de betrokken bedrijven beantwoord kunnen worden. Daarnaast is in samenwerking met Greenspread een brochure ontwikkeld waarin een aantal concepten van lokale bouwers zijn opgenomen. Deze brochure geeft potentiële bouwers alvast een beeld over duurzaam bouwen en helpt ze op weg.

5. Energiebesparing op maat

In mei 2014 is het project Energiebesparing op maat afgerond. Mensen met een bijstandsuitkering konden zich aanmelden voor een bezoek van het E-team. Dit E-team heeft bij 95 woningen energiebesparende maatregelen geplaatst, zoals tochtstrips, ledlampen en waterbespaarders. De gemeente Dalfsen heeft hierbij samengewerkt met woonstichting Vechthorst. Gemiddeld is voor € 60,- aan energiebesparende materialen per woning geplaatst. Naast een directe energiebesparing bij de bewoners zelf, heeft het project geleid tot positieve werkervaring voor de mensen van het E-team, welke ook een vervolg heeft gekregen.

6. Proeftuin Energieneutraal Renoveren

Dalfsen heeft in 2014 deelgenomen aan de Proeftuin Energieneutraal Renoveren. Dalfsen heeft dit project samen met Ommen, Hardenberg, Zwolle, Kampen, Deventer en de provincie Overijssel uitgevoerd. In de Proeftuin zoeken bewoners samen naar de mogelijkheden om energieneutraal te renoveren en is het streven om een gezamenlijke uitvraag richting te markt te doen. Inmiddels is het project afgerond. Doel van de Proeftuin was 50 deelnemers, dit is met 57 deelnemers ruimschoots behaald. Vanuit de gemeente Dalfsen hebben 6 woningeigenaren het traject met goed gevolg afgerond.

7. Duurzaam Bedrijf

Bij bedrijven blijft tot nu toe veel besparingspotentieel onbenut. Vanuit de provincie Overijssel zijn in 2014 en 2015 diverse regelingen voor energiebesparing bij bedrijven aangeboden. Dalfsen scoort qua uitgevoerde energiescans hoog, maar in de opvolging van die energiescans niet. Dit is niet alleen een probleem in Dalfsen, maar in heel Overijssel. Het blijkt lastig om bedrijven te verleiden energiebesparende maatregelen te nemen. Er vindt daarom geleidelijk aan een omslag plaats van stimuleren en verleiden naar handhaving. Verduurzaming van bedrijven moet in een later stadium opgaan in het reguliere milieutoezicht.

Project Duurzaam Bedrijf

Halverwege 2014 is het project Duurzaam Bedrijf gestopt. Provinciale subsidie voor energiescans was niet langer beschikbaar, waardoor het animo voor het project daalde. Incidentele vragen van bedrijven voor energiescans die wel binnen komen, worden doorverwezen naar de bedrijven achter Duurzaam Bedrijf, het Energiekenniscentrum en Archetex. De gemeente heeft een passieve houding aangenomen, omdat inspanningen om bedrijven te stimuleren om te verduurzamen weinig hebben opgebracht. Stimuleringsmaatregelen hebben in het begin van het project geholpen. Maar mede als gevolg van crisis blijken bedrijven maar weinig daadwerkelijk te investeren.

Kennispunt Energie en Duurzaamheid, RUD

Eind 2014 heeft het kennispunt namens de RUD ingeschreven op het Ondersteuningsprogramma van de VNG, als uitwerking van het SER-energieakkoord. Daarbij is als doel gesteld: het structureel

inbedden van stimulering, toezicht en handhaving op energiebesparing door het bevoegde gezag. Het ingediende voorstel is door de VNG in april 2015 gehonoreerd met een bijdrage van ca. € 100.000,-. De RUD gaat zich in 2015-2016 bezig houden met verbinding tussen het stimulerende en toezichthoudende spoor. Bedrijven zullen daarbij nadrukkelijk worden gewezen op de wettelijk verplichte terugverdientijd van vijf jaar. Er zijn verschillende branches uitgekozen om als eerste te bezoeken, bij wijze van pilot. Dit moet dan later opgaan in het reguliere milieutoezicht.

Project Asbest van Bedrijfsdaken

Er komt een landelijk asbestverbod in 2024. Een grote versnelling in het huidige tempo van asbestverwijdering is nodig, anders halen we 2024 niet. De provincie pakt hierin een leidende rol voor Overijssel en loopt landelijk voorop. De provincie wil intentieovereenkomsten met alle gemeenten in Overijssel afsluiten om gezamenlijk op te trekken. Dalfsen is in november 2014 aangesloten en behoort daarmee tot de voorlopers. De provincie wil een groot project starten met marktpartijen, zij moeten namelijk ook hun verantwoordelijkheid pakken. Eén van de meest concrete acties daarbij is een pilot in de gemeenten Dalfsen en Steenwijkerland in samenwerking met 2 adviseurs. In fases van: gesprekken met marktpartijen (banken, aannemers, industriekringen etc.) - communicatie – keukentafelgesprekken – advisering, moeten bedrijven worden geïnteresseerd in deelname aan asbestverwijdering, waar mogelijk in combinatie met bijv. duurzaamheid (zonnepanelen). Deze pilot wordt in het najaar 2015 uitgevoerd. Bij succes zal dit begin 2016 breed over de provincie worden uitgerold.

8. Duurzaamheidsprijs

In 2014 en 2015 zijn wederom duurzaamheidsprijzen voor duurzame bedrijven in de gemeente Dalfsen uitgereikt. In 2014 ging de duurzaamheidsprijs naar MizuWaai en waren de aanmoedigingsprijzen voor ACON b.v. en Lenferink b.v. De duurzaamheidsprijs 2015 zal op 17 november worden uitgereikt.

9. Duurzame dorpen

Duurzaam Hoonhorst

Duurzaam Hoonhorst heeft de verbouwing van de Potstal afgerond. Het is een modern gebouw geworden dat gebruik maakt van een houtgestookte cv-ketel voor verwarming. Ook de school in Hoonhorst is aangesloten op deze verwarming. Begin 2014 zijn de mogelijkheden voor een mest-o-theek met Duurzaam Hoonhorst verkend. Het was echter niet mogelijk om deze businesscase rond te krijgen. Duurzaam Hoonhorst is een voorloper en heeft zelf veel kennis in huis. Er is regelmatig informele kennisuitwisseling geweest, maar ondersteuning was voor Hoonhorst niet nodig.

Nieuwleusen Synergie

De gemeente Dalfsen heeft Nieuwleusen Synergie met een aantal projecten ondersteund. Zo heeft Nieuwleusen Synergie een Energybattle georganiseerd met de energiemeters van lungo. Dalfsen heeft de kosten van deze lungo's betaald, onder voorwaarde dat ze ook in andere kernen ingezet konden worden. In het najaar van 2015 is ook in Lemelerveld een Energybattle gestart. Nieuwleusen Synergie is daarnaast in 2014 en 2015 bezig geweest met de voorbereidingen voor 3 windmolens met een vermogen van 3MW per stuk. In 2015 is een projectgroep met afgevaardigden van de gemeente, provincie, Westenwind en Nieuwleusen Synergie gestart met de voorbereidingen voor de planprocedures. Nieuwleusen Synergie heeft ervoor gekozen om voor de ontwikkeling van de windturbines (planvorming, vergunningen en het bouwen) Westenwind BV in te schakelen. Zij hebben ook de vier bestaande turbines in Nieuwleusen West ontwikkeld en in exploitatie. De verdere exploitatie van de turbines komt wel bij Nieuwleusen Synergie te liggen. De verwachting is dat het bestemmingsplan in september of oktober 2016 vastgesteld kan worden en dat in 2017 gestart kan worden met de bouw van de nieuwe windmolens.

Duurzaam Leefbaar Lemelerveld

Duurzaam Leefbaar Lemelerveld wil een zonnepark realiseren aan de Waterinkweg, aan de rand van Lemelerveld. Ze hebben hiervoor een businesscase uitgedacht. Voor het slagen van het project is SDE+ subsidie nodig. In 2014 is het helaas niet gelukt deze subsidie te bemachtigen. Het is de verwachting dat dit in 2015/2016 wel gaat lukken.

In samenwerking met Rendo en binnen het samenwerkingsverband Nieuwe Energie Noord-West Overijssel is gekeken naar de mogelijkheden om bij sportpark Heidepark een houtgestookte cv-ketel (vergelijkbaar met die in Hoonhorst) aan te leggen. Halverwege 2015 is de positieve businesscase opgeleverd en overgedragen aan Duurzaam Leefbaar Lemelerveld.

Duurzaam Dalfsen

Op 10 april 2014 is in Het Roode Hert het Duurzaamheidscafe voor Dalfsen gehouden. Na de eindconferentie halverwege juni was de groep in Dalfsen enthousiast, maar ook nog zoekende. Inmiddels is de Vereniging Groen Gebogen opgericht en zijn zo'n dertig actieve leden voortvarend aan de slag gegaan. Er is een mooie website gemaakt, Groen Gebogen heeft zijn eigen Duurzaamheidsloket in het Gruthuuske in Dalfsen en op 8 oktober is Groen Gebogen gestart met de uitrol van Buurkracht in Dalfsen. Daarnaast is Groen Gebogen ook bezig met de collectieve inkoop van zonne-energie en met het stimuleren van bedrijven om te verduurzamen.

Groene Muskietiers

De Groene Muskietiers hebben de gemeente Dalfsen gevraagd om mee te werken aan een onderzoek van de Universiteit Twente naar het Dalfser duurzaamheidsbeleid in combinatie met de diverse duurzame dorpen bij ons in de gemeente. Halverwege 2015 is het rapport van deze studie opgeleverd. Conclusies uit dit rapport waren onder andere dat Dalfsen en de duurzame dorpen zich vooral op laaghangend fruit hebben gericht en dat het nu tijd wordt om grotere meso-schaal projecten op te pakken. Te denken valt hierbij aan windmolens, lokale zonneparken en mestvergisters. Deze projecten hebben echter wel meer invloed op het landschap, kunnen op maatschappelijke weerstand stuiten en vragen grote investeringen. Het is zaak voor Dalfsen om hier alvast op voor te sorteren. Op 22 september is als vervolg op deze rapportage een workshop over duurzame energie en landschappelijke inpassing gehouden. De resultaten van deze workshop zijn o.a. gebruikt als input voor het nieuwe Meerjarenprogramma Duurzaamheid.

Raamovereenkomst Arcadis

Voor 2014 en 2015 is een raamovereenkomst met Arcadis gesloten, waarbij Arcadis op afroep duurzame energie-professionals kon leveren om te adviseren bij duurzame energieprojecten. We hebben Arcadis ingehuurd om te kijken naar de gevolgen van individuele duurzame warmtewinning in De Nieuwe Landen II. Daarnaast hebben zij het onderzoek naar het verduurzamen van de gemeentelijke zwembaden uitgevoerd. We hebben de hulp van Arcadis diverse malen aangeboden aan de duurzame dorpen. Hier is geen gebruik van gemaakt. De duurzame dorpen werken graag samen met adviseurs uit eigen kringen. De raamovereenkomst met Arcadis wordt daarom niet verlengd.

10. Duurzame energie bij agrariërs

In 2014 en 2015 waren mindere jaren voor agrariërs en duurzame energie. Zo hebben we in november 2014 in samenwerking met LTO Noord en de samenwerkende gemeenten Staphorst, Steenwijkerland en Zwartewaterland een goed bezochte informatieavond voor de regionale boeren georganiseerd. Agrariërs konden meedoen met een collectieve inkoop en werden geïnformeerd over de regeling Asbest van het dak, zon erop en diverse belastingconstructies. Helaas bleek de animo onder agrariërs minimaal. Uit navraag blijkt dat het afschaffen van het melkquotum en de daarmee gepaard gaande dalende melkprijzen hier een grote rol in hebben gespeeld. Boeren mogen meer melk produceren, maar deze levert 30% minder op. Daarnaast is het lastig om het aantal runderen (en daarmee de winst) te verhogen, vanwege de fosfaatrechten die elke agrariër heeft toegewezen gekregen. Ook varkenshouders hebben het door de lage vleesprijzen zwaar. Het gemiddelde inkomen van Nederlandse boeren daalde in 2014 met 15%. Kortom, het is lastig gebleken voor agrariërs om investeringen in duurzame energie te doen. We hadden € 50.000,- beschikbaar voor dit project. Bij de diverse duurzame dorpen hebben we aangedrongen om met plannen te komen. Het bleek echter heel moeilijk te zijn om agrariërs te bewegen.

11. Zonnepanelen op niet-MKB gebouwen

Schoolbesturen komen inmiddels in aanmerking voor de Energielening Ondernemers van de provincie Overijssel. Zonnepanelen kunnen hiermee goedkoop gefinancierd worden. Dalfsen heeft ervoor gekozen om niet actief te zoeken naar andere financieringsconstructies, we hoeven niet opnieuw het wiel uit te vinden. PCO Dalfsen is in de zomer van 2015 gestart met gesprekken met de gemeente en de Rabobank om voor de PCO scholen in Dalfsen en Ommen zonnepanelen te financieren.

12. Nieuwe Energie Noord-West Overijssel

Dalfsen heeft de afgelopen jaren intensief samengewerkt met buurgemeenten Steenwijkerland, Staphorst en Zwartewaterland. Met de ROVA en Rendo als uitvoeringsorganisaties zijn 8 projecten uitgevoerd, met wisselend succes. Sommige projecten zijn vanwege een gebrek aan behoefte

stopgezet. Andere projecten, zoals Duurzaam Genieten, hebben de markt voor zonnepanelen bij particulieren aangezwengeld. Er zijn diverse haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd, waaronder die voor een houtgestookte Cv-ketel bij Sportpark Heidepark. Deze businesscase lijkt haalbaar en is nu overgenomen door Duurzaam Leefbaar Lemelerveld. Hoewel de directe resultaten van de samenwerking zijn tegengevallen, zijn de vier gemeenten van mening dat initiatiefnemers, ondernemers en markt wel in beweging zijn gebracht. In het najaar van 2015 is daarom besloten om de samenwerking tussen de vier gemeenten voort te zetten. Er zijn 13 projecten benoemd, die tijdens een workshop met de stuurgroep en projectgroep als prioriteit naar voren zijn gebracht.

13. Duurzame Mobiliteit

In 2015 is gestart met het opstellen van een nieuw GVVP. Duurzame mobiliteit moet hier een nadrukkelijke rol in krijgen. Daarnaast is in 2015 gestart met het onderzoek naar de mogelijkheden om elektrische dienstauto's aan te schaffen.

14. Overige projecten

Vechtdal Isolatiecampagne

De Vechtdal Isolatiecampagne is een pilotproject met als uitgangspunt het tegengaan van energiearmoede. Op uitnodiging van Hardenberg werken de drie gemeenten Ommen, Hardenberg en Dalfsen samen. Met de isolatiecampagne krijgen bewoners die gevoelig zijn voor energiearmoede of dit al ervaren de mogelijkheid om een aantal isolerende maatregelen te treffen en deze achteraf te betalen op basis van de energiebesparing. In 2015 is het project in voorbereiding gegaan. Er is een woonlastenonderzoek uitgevoerd, waarbij inzicht is verkregen in de buurten waar mogelijk energiearmoede voorkomt. Daarnaast zijn afspraken gemaakt met financieringsorganisaties en uitvoerende organisaties. In 2016 start de campagne. In Dalfsen worden ca. 3000 woningeigenaren benaderd.

Duurzaamheidsparagraaf bij college- en raadsvoorstellen

De raad heeft aangegeven belang te hechten aan een goede afweging van duurzaamheidsaspecten bij voorstellen. Daarom is in het voorjaar van 2015 de duurzaamheidsparagraaf toegevoegd aan college- en raadsvoorstellen. Hierin wordt aangegeven wat de relatie met duurzaamheid is, of het voorstel bijdraagt aan het behalen van de duurzaamheidsambities en of er duurzame alternatieven mogelijk zijn.

Ondernemersbeurs Nieuwleusen

In februari 2015 heeft het Energieloket op de Ondernemersbeurs in Nieuwleusen gestaan. We hebben gemerkt dat een groot gedeelte van de bezoekers al bekend was met het Energieloket. Positief is dat de functie van het Energieloket ook door duurzame dorpen wordt opgepakt. Nieuwleusen Synergie stond ook op de beurs met een trailer waarin diverse energiebesparende technieken werden gedemonstreerd.

Groengas certificaat ROVA

ROVA maakt groengas van het gft-afval dat Dalfsen aanlevert. In 2014 is voor het eerst zo veel gas geproduceerd dat ROVA Groengascertificaten aan deelnemende gemeenten heeft uitgedeeld. Dalfsen heeft in 2014 het volledige gasverbruik van de gemeentelijke gebouwen verduurzaamd door middel van het certificaat.

Vitaliser

In de categorie kleine bijdrages, heeft Dalfsen in 2015 een vitaliser op de hoofdleiding laten plaatsen. De vitaliser vitaliseert het water, waardoor het meer energie kan vasthouden, meer afvalstoffen verwijdert en voor minder kalkafzetting in apparaten zorgt.

Bewust verlichten

Het project Bewust Verlichten is een project van de regio Zwolle en wordt gefinancierd door de provincie en deelnemende gemeenten. Het doel van het project is het verminderen van onnodige en bovenmatige verlichting, waarbij zowel het vergroten van bewustwording als het treffen van concrete maatregelen centraal staan. In september 2014 heeft Dalfsen een projectplan met een aantal projecten en cofinanciering ingediend bij de Regio Zwolle. Dit is geheel gehonoreerd. Het project in Dalfsen bestaat uit 3 onderdelen:

1. Nulmeting lichtbronnen: rapport is gereed.

- Belevingsonderzoek: voorwerk is nu gaande, uitvoering enquête is eind 2015. Dit is weliswaar na de deadline van de Regio Zwolle, maar daar is toestemming voor gegeven onder de voorwaarde dat het voorwerk wel klaar is. Dat wordt gehaald.
- Visie Licht in de openbare ruimte: wordt dit najaar in B&W vastgesteld, in elk geval voor 1 november. Deze visie bevat een globaal uitvoeringsplan.

In 2016 zal het project Bewust Verlichten verder worden uitgevoerd. Onderdeel daarvan is het uitvoeringsplan van de Visie 'Licht in de openbare ruimte'. Hierbij zullen onder andere gesprekken met bedrijven worden gevoerd.

CO₂-scan 2014

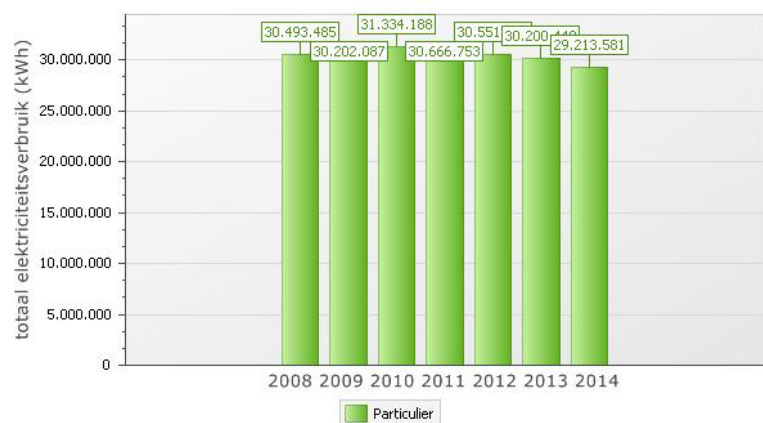
Dalfsen kent veel projecten op het gebied van duurzaamheid. Om de impact van deze projecten en de bijdrage aan onze duurzaamheidsdoelstelling echter goed te kunnen meten, zal inzicht moeten worden gegeven in de CO₂-reductie die de uitgevoerde projecten opleveren. Daarom wordt tweejaarlijks een CO₂-scan uitgevoerd. In dit Meerjarenprogramma kijken we kort terug op de resultaten van de CO₂-scan over 2014. De gegevens over 2015 zijn nog niet bekend.

Absolute CO₂-uitstoot

Op basis van de gegevens uit Energie in Beeld en de Nationale Emissieregistratie (via Databank Klimaatmonitor) komen we op onderstaande absolute CO₂-uitstootcijfers:

Jaar	Totaal	Particulier	Zakelijk	Verkeer en vervoer
2008	187,6	47,9	67,8	71,9
2009	184,4	47,5	73,4	63,5
2010	186,4	48,5	75,0	62,9
2011	182,9	46,9	75,3	60,7
2012	182,8	46,4	76,9	59,5
2013	180,7	45,8	75,4	59,5 (n.t.b.) ⁷
2014	178,3	43,8	75,0	59,5 (n.t.b.) ⁸

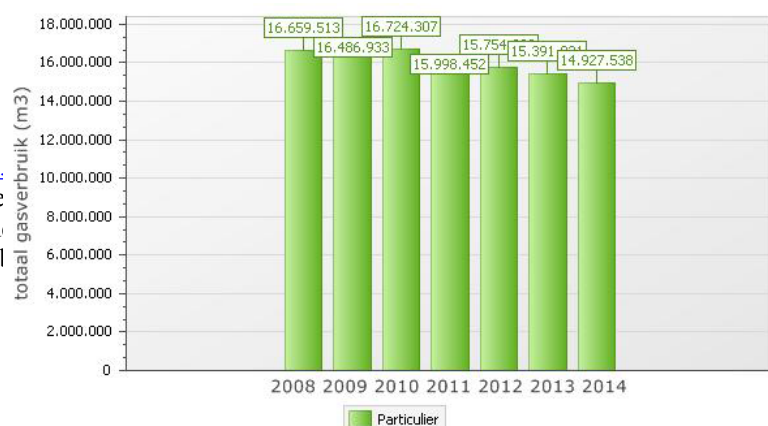
Ook in 2014 is de totale CO₂-uitstoot in de gemeente Dalfsen gedaald. Deze daling komt voornamelijk door verminderd energieverbruik door particulieren. We zien een sterke daling in het gasverbruik. Dit is een trend die al vanaf 2008 is ingezet. Daarnaast is in 2014 ook voor het eerst minder dan 30.000.000 kWh elektriciteit verbruikt door particulieren. De daling van het gasverbruik kan voor een gedeelte te maken hebben met de zachte winter van 2013-2014, maar de daling van het elektraverbruik is vrijwel zeker toe te schrijven aan de sterke stijging van het aantal woningen met zonnepanelen.

CO₂-reductie projecten

⁷ Bron: www.klimaatmonitor.databank

⁸ Gegevens per gemeente zijn niet bekend van 2008 aan het dalen is. Ook in 2014 is de CO₂-normering voor nieuwe personen l

Binnen het programma Duurzaam Dalfsen, maar vooral door externe partners binnen de gemeente Dalfsen, worden veel initiatieven en projecten ontplooid die een directe invloed hebben op het terugdringen van de CO₂-uitstoot in Dalfsen. Om inzicht te krijgen in deze CO₂-reductie maken we gebruik van de rekengids Rekenen met Energie. We hebben alleen die projecten berekend, die een daadwerkelijke bijdrage leveren aan het reduceren van de CO₂-uitstoot. Overige projecten, zoals op het gebied van kennisdeling, stimulering en educatie leveren geen directe bijdrage en zijn daarom niet opgenomen. Wat opvalt is het grote aandeel van externe partners in projecten. In de meeste gevallen is de gemeente betrokken bij deze projecten en is een prettige samenwerking ontstaan. Het is van groot belang dat meerdere actoren in Dalfsen zich actief bezighouden met het verduurzamen van de Dalfser samenleving. We hebben niet voor niets gesteld dat Dalfsen de ambitie CO₂-neutraal in 2025 alleen in samenwerking met alle inwoners en bedrijven kan behalen.

We zijn bij het berekenen van de CO₂-reductie uitgegaan van de daadwerkelijke resultaten tot nu toe en van de reëel te verwachten opbrengsten en potenties. We zien dat de daadwerkelijke resultaten van de projecten in sommige gevallen achterblijven bij de doelstellingen. Voor een groot gedeelte heeft dit te maken met de veranderende economische omstandigheden. Maar ook juridische (on)mogelijkheden spelen een rol bij het wel of niet doorgaan van grote duurzaamheidsprojecten. Aan de andere kant zien we dat de potentie van de huidige projecten ver voorbij de potentie zoals berekend bij de vorige CO₂-scan van 2012 ligt. In 2012 werd nog een potentiële CO₂-reductie van 38,7 kton voor alle projecten berekend.

Op basis van de huidige projecten en initiatieven kan een CO₂-reductie van 86,6 kton worden bewerkstelligd. Een gedeelte hiervan is al gerealiseerd, een ander gedeelte zal in de komende jaren nog gerealiseerd moeten worden. De rol van Dalfsen is om de ontwikkeling en realisatie van deze projecten zo veel mogelijk te ondersteunen en daar waar mogelijk belemmeringen weg te halen. Daarnaast is het zaak om te blijven zoeken naar nieuwe mogelijkheden en kansen om de CO₂-reductie in Dalfsen nog verder te verhogen. Dalfsen heeft hierin een signalerings- en verbindingsfunctie.

Bijlage 2 Projectenoverzicht

Speerpunt	Naam project / activiteit	Omschrijving	Beoogd resultaat	Samenwerking met	Looptijd
Duurzaam (T)huis	Overijsselse Aanpak 2.1	Dalfsen streeft ernaar om minimaal 45% van de particuliere woningvoorraad op label B te krijgen voor 2020. Hiervoor wordt o.a. gezamenlijk met andere gemeenten gekeken naar de inzet van Big Data en een klantrelatiebeheersysteem.	Minimaal 1224 woningen in Dalfsen hebben label B of hoger	Provincie Overijssel	2016-2019
	Energieneutraal Renoveren	Opzetten van een aanpak voor energieneutraal renoveren incl. een stimuleringsregeling energieneutraal renoveren	Minimaal 20 woningen zijn energieneutraal gerenoveerd	Provincie Overijssel	2016-2019
	Voorzetting Energieloket	Het Energieloket wordt voortgezet met een mogelijkheid tot outsourcing	Het Energieloket is dé plek voor vragen over energiebesparing en duurzame opwekking	Provincie Overijssel	2016-2019
	Ondersteuning wijkaanpakken	Vanuit de gemeente worden wijkaanpakken zoals Buurkracht en de Energybattle actief ondersteunt	Middels wijkaanpakken gaan bewoners over het energiebesparing in de eigen woning	Divers	2016-2019
	Vechtdal Isolatiecampagne	Bewoners waarbij energiearmoede op de loer ligt krijgen de mogelijkheid om middels collectieve inschrijving/inkoop goedkoop hun woning te isoleren. Financiering middels een speciale duurzaamheidslening	Energiearmoede wordt effectief teruggedrongen	Provincie Overijssel, bestuursdienst Ommen-Hardenberg	2016

	Energie neutrale nieuwbouw	Stimuleren van energie neutrale nieuwbouw in de Energieregio	Er zijn beleidsregels opgesteld om duurzaam en energie neutraal bouwen te stimuleren en in elke gemeente is minimaal 1 energie neutrale woning gerealiseerd.	Energieregio Noord-West Overijssel	2016-2017
	Energiebesparing huursector	Stimuleren van energiebesparing in de huursector	Er zijn concrete afspraken met woningcorporaties over het verduurzamen van hun woningvoorraad	Energieregio Noord-West Overijssel	2016
	Energiearmoede	Uitvoering van een woonlastenonderzoek, voorlichting en bewustwording via het Energieloket en het uitvoeren van een energiebesparingscampagne	Een kwart van de doelgroep is een handelingsperspectief geboden	Energieregio Noord-West Overijssel	2016
	Energiebesparing monumenten	Inzicht creëren in de mogelijkheden om monumenten te verduurzamen	Een informatiepakket met voorbeelden en concepten dat via het Energieloket verspreid kan worden.	Energieregio Noord-West Overijssel	2016
	Asbestverwijdering bij particulieren	Particulieren verleiden om asbesthoudende materialen te vervangen en daarbij tegelijkertijd isolerende maatregelen te nemen of zonnepanelen te plaatsen	Minimaal 50 woningen in de Energieregio waarbij asbest verwijderd is. Project in samenwerking met de provincie.	Energieregio Noord-West Overijssel	2017
Duurzaam Bedrijf	Asbest van het Bedrijfsdak	Dalfsen doet mee aan de pilot asbest van bedrijfsdaken en het asbestonderzoek van Thorbecke. Vanaf 2016 wordt asbestverwijdering actief gestimuleerd	Alle asbest in Dalfsen is voor 2024 verwijderd	Provincie Overijssel, gemeente Steenwijkerland, Energiekenniscentrum en de Energieadviseurs	2016

	Bewust Verlichten	Uitvoeren van uitvoeringsplan van de Visie 'Licht in de openbare ruimte'	Lichthinder terugdringen	Regio Zwolle	2016
	Analyse Duurzaam Bedrijf	Analyse maken van de triggers voor bedrijven in Dalfsen om daadwerkelijk tot energiebesparing over te gaan	De gemaakte analyse biedt handelingsperspectief	Nvt	2016
	Bottom-up aanpak Energieregio	Er wordt in samenwerking met lokale bedrijven een bottom-up aanpak ontwikkeld om energiebesparing bij bedrijven te stimuleren	De bottom-up aanpak heeft tot een aanzienlijke besparing bij bedrijven geleid.	Energieregio Noord-West Overijssel	2016-2017
	Handhaving energie	Vanuit het Kennispunt Energie binnen de RUD worden pilots gedraaid om energiebesparing bij bedrijven te stimuleren middels toezicht en handhaving	Energiebesparing wordt als standaard onderdeel in het milieutoezicht opgenomen	RUD IJsselland	2016-2017
Duurzame Energie	Ondersteuning duurzame dorpen	Advisering, kennisuitwisseling en waar mogelijk (financiële) ondersteuning bieden aan de duurzame dorpen	Ook in 2016 en 2017 blijven de duurzame dorpen actief om hun leefomgeving te verduurzamen	Nvt	2016-2017
	Uitrol duurzame dorpen	Het stimuleren van initiatiefnemers om duurzaam dorp te worden, middels een co-creatie traject.	Minimaal 3 duurzame dorpen in de Energieregio erbij in 2017 en nog eens 3 dorpen die overwogen om duurzaam dorp te worden	Energieregio Noord-West Overijssel	2017
	Kleinschalige windenergie	Het delen van kennis over kleinschalige windenergie dmv een centraal digitaal kennisdossier	Perspectief om een stimuleringsproject op te starten	Energieregio Noord-West Overijssel	2016
	Duurzaam Verwarmen	Het delen van kennis over duurzaam verwarmen van woningen en bedrijven dmv een centraal digitaal kennisdossier	Een informatiepakket met voorbeelden en concepten dat via het Energieloket verspreid kan worden.	Energieregio Noord-West Overijssel	2016

	Energie uit water	Inventariseren van kansen en mogelijkheden binnen de Energieregio om energie uit water te winnen	Perspectief om een stimuleringsproject op te starten	Energieregio Noord-West Overijssel	2016-2017
	Zonneparken Energieregio	Het stimuleren en mogelijk maken van grootschalige zonne-energie op daken en alternatieve locaties	De mogelijkheden om zonnepanelen op alternatieve locaties te realiseren zijn groter geworden, collectieve projecten op bedrijfsdaken worden actief ondersteund en bij vergunningverlening wordt actief aandacht gegeven aan zongericht bouwen.	Energieregio Noord-West Overijssel	2016-2017
	Mestvergisting	Inventariseren van kansen en mogelijkheden binnen de Energieregio om kleinschalige mestvergisting en monovergisting te stimuleren	Er is tenminste 1 pilotproject gestart in de regio	Energieregio Noord-West Overijssel	2016-2017
	Ondersteuning lokale initiatieven duurzame energie	Ondersteunen van lokale initiatieven op het gebied van grootschalige duurzame energieprojecten	Initiatieven zoals de windmolens in Nieuwleusen en zonnepanelen in Lemelerveld worden gerealiseerd	Duurzame dorpen	2016-2017
Duurzame Mobiliteit	Verduurzaming dienstreizen	Er worden een aantal elektrische dienstauto's geleased	Dienstreizen van het personeel van Dalfsen zijn duurzaam	Nvt	2016
	Duurzame mobiliteit in het GVVP	Duurzame mobiliteit wordt opgenomen in het GVVP	Duurzame mobiliteit wordt door uitvoering van het GVVP gestimuleerd.	Nvt	2016

Overig	NME activiteiten	Dalfsen doet mee aan activiteiten zoals de Nacht van de Nacht, de Nationale Duurzame Huizenroute en de Dag van de Duurzaamheid	Dmv NME-activiteiten wordt bewustzijn omtrent duurzaamheid vergroot	Divers	2016-2017
--------	------------------	--	---	--------	-----------